ACC. N:R M. 8475 : 1-57

LUNDS UNIV. FOLKMINNES-ARKIV

Landskap: Blekinge *Upptecknat av:* August Holmberg

Härad: Bräkne *Adress:* Svängsta.

Socken: Asarum *Berättat av:*

Upptecknings år: avskr. 1942. *Född år* 1880 *i* Björnamåla, Asarum

Sjöborgs slott å Elleholm.	s. 1.
Elleholms kyrka och begravningsplats.	s. 7.
En bygdemålshistoria.	s. 10.
Gamla båtsmän.	s. 19.
Faktorn Vesterhult.	s. 25.
Bränneriерna i Asarum.	s. 28.
"Gesällerna."	s. 31.
Några korta anteckningar om Asarums socken.	s. 38.
Sjöar och vattendrag.	s. 41.
Jordbeskaffenhet.	s. 42.
Jordbruk och näringsfång.	s. 43.
Levnadssätt.	s. 49.
Folkbildningen.	s. 51.
Skollärarnes föregångare.	s. 53.

A.-B. GRAHNS BOKTR., LUND

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R. M. 8475 :/.

LUNDS UNIV. FOLKMINNES-ARKIV

Landskap: Blekinge *Upptecknat av:* August Holmberg

Härad: Bräkne *Adress:* Svängsta.

Socken: Asarums *Berättat av:*

Uppteckningsår: *Född år* 1860 *i* Björnamåla, Asarum

Sjöborgs slott å Elleholm.

Första gången Sjöborgs slott omtalas i historien är, när Valdemar den förste, under en tvist med Erkebiskopen i Lund med list intog slottet och staden 1161. Och enligt de gamle historieskrifvarnes utsago, kan det ej ha varit någon annan plats än Sjöborg vid Elleholm som omtalas. Under Engelbrekts befrielsekrig lärer staden och fästet skövlats. Denna skada fick Karl Knutsson betala för, som framgår av Erkabiskop Laxmans brev daterat i Kalmar 1458, deri han erkänner sig ha fått ersättning för den skadegörelse som Svenskarne tillfogade biskopens egendom Elleholm. - - År 1472, vet man säkert att Sjöborgs slott fanns kvar, ty handlingar från den tiden omtala att biskopen icke fick tillsätta någon befallningsman derstädes, utan domkapitlet dertill givet sitt bifall. År 1600 förlorade staden Elleholm sina stadsrättigheter, och troligtvis har då även Sjöborg raserats.

Norra ändan av Elleholm, och just den kulle der Sjöborg låg har medelst tvenne rätt breda kanaler varit avstängd från den

Skriv endast på denna sida!

A.-B. GRAHNS BOKTR., LUND

ACC. N:R. M. 8475:2.

LUNDS UNIV. FOLKMINNES-ARKIV

Landskap: Blekinge *Upptecknat av:* August Holmberg

Härad: Bräkne *Adress:* Svängsta.

Socken: Asarums *Berättat av:*

Uppteckningsår: *Född år* 1860 *i* Björnamåla, Asarum

öfriga holmen. För närvarande finnes endast den sydligaste kanalen kvar, och över den förer en massiv träbro, av gamla grova ekstockar. Men den kanal som var längst norrut, och således låg intill murarne av det gamla slottet, igenfyllades för 70 a 80 år sedan, och till fyllnad användes resterna av vallarne och murarne som lågo kvar sedan borgen raserats. Der var då en skollärare Håkansson som arrenderade övra ändan av holmen till kobete. Det kallades då helt enkelt " vallarne ", och för att erhålla bättre bete, lät nu Håkansson bryta ut och kasta resterna av vallarne i kanalen . Det fanns säkerligen inte lite att ta utaf, anners kunnat inte den stora kanalen fyllats, man kan nu gå torrskodd var som heldst i den gamla kanalens bädd. Huruvida några fynd påträffades när vallarne jemnades ut, har jag ej kunnat få besked om, men det troliga är att om någon vetenskapsman varit närvarande, hade det säkert funnits något av värde, som bordt tillvaratagits. Tilltaget kan icke betecknas såsom annat än vandalism.

När man står på kullen där Sjöborgs slott legat.och tar omgivningen i betraktande så måste man medge att de män som anlade

Skriv endast på denna sida!

A.-B. GRAHNS BOKTR., LUND

ACC. N:R. 8475:3.

LUNDS UNIV. FOLKMINNES-ARKIV

Landskap: Blekinge *Upptecknat av:* August Holmberg

Härad: Bräkne *Adress:* Svängsta.

Socken: Asarums *Berättat av:*

Uppteckningsår: *Född år* 1860 *i* Björnamåla, Asarum

fästet, haft god blick för platsens förmånliga läge i försvarshänseende då man ej hade några skjutvapen. Terrängen på båda sidor om ån är flack, och har säkert på den tiden varit mycket sumpig och svår att komma fram på. Dessutom hade man gott skydd av ån som norr om holmen breder ut sig till vidden av en ordinär sjö. Över den smalare vestra strömmen kunde nog skjutas med pil eller armborst, men öfver den östra breda strömmen, hade det varit fåfängt att skjuta med pil och båge, om än den sednare varit gjord av bästa stålfjädrar, så att så länge vattnet ej var isbelagt kunde man vara trygg, och mot holmen skyddade de båda kanalerna som vi förut omtalat. Men alldenstund fästet flera gånger intagets genom strid kan man vara öfvertygad om att der har gått hett till många gånger, och mer än en har på och vid Sjöborgs vallar fått sova sin sista sömn, fåfängt anropande sina fäders gud om hjelp och bistånd.

Huru många vackra sommarkvällar har jag icke stått på kullens topp, och i de från fälten uppstigande dunsterna som af en svag aftonbris formats till olika figurer, tyckt mig se svävande kämpagestalter från forntiden. Vindens svaga rasslande i den höga

Skriv endast på denna sida!

A.-B. GRAHNS BOKTR., LUND

ACC. N:R M. 8475:4

LUNDS UNIV. FOLKMINNES-ARKIV

Landskap: Blekinge *Upptecknat av:* August Holmberg

Härad: Bräkne *Adress:* Svängsta.

Socken: Asarums *Berättat av:*

Uppteckningsår: *Född år* 1860 *i* Björnamåla, Asarum

vassen på flodstränderna har förefallet mig som en svag och dämpad viskning från andar som i flydda tider lemnat den döda kropphyddan som kanske gått sin förintelse till mötes i gyttjan på flodens botten. Den som känner till åtminstone något av de händelser som historia och saga förlagt till platsen kan icke tillbringa en kväll här utan att känna sig berörd af allvarliga känslor och tankar.

Att en sådan plats, där så många händelser utspelats, och som har minnen från urtiden, kunnat sätta menniskornas fantasi i rörelse är icke att förundra sig öfver. Och det berättas många sägner om ljus, egendomliga ljud och buller, vid och omkring den gamla borgen. Likaså om mystiska skepnader som komma och försvinna. Många av de gamle påstå sig ha både hört och sett, en vagn, förspänd med svarta hästar som med buller och dån kommet vester ifrån, fortsatt över bron som från äldsta tider funnits öfver den lilla strömmen derpå viket av norrut på holmen, där ännu en väg går fram der den gamla stadens gata var belägen, samt försvunnit uppåt der slottet haft sin plats. Den siste som såg dethär för icke så många år sen, skulle just gå öfver den nu omtalade bron, då han hörde en

Skriv endast på denna sida!

A.-B. GRAHNS BOKTR., LUND

ACC. N:R. M. 8475:5

LUNDS UNIV. FOLKMINNES-ARKIV

Landskap: Blekinge *Upptecknat av:* August Holmberg

Härad: Bräkne *Adress:* Svängsta.

Socken: Asarums *Berättat av:*

Uppteckningsår: *Född år* 1860 *i* Björnamåla, Asarum

vagn komma med hisklig fart körande från vägen vester ut, Som det var mörkt, och han ej ville riskera att bli överkörd å den smala bron, stannade han och väntade, och såg då en så kallad " halvtäckare " (Fordom ett extra fint ekipage) förspänd med två stora svarta hästar komma i flygande fläng, samt passera förbi honom öfver bron som alldeles svigtade under tyngden. Vek derpå av uppåt holmen tills det slutligen tystnade, och med detsamma syntes ett stort klart ljus några sekunder blossa upp just oppe på kullen der slottet legat. I förbifarten hann gubben få se en skymt av den som körde, och tyckte denne vara en mycket stor person, klädd i hög hatt och med en stor kappa öfver sig.

Trädgårdsmästaren å Elleholms Hofgård, har i sitt ego ett hundratal gamla mynt som han vid grävning i jorden påträffat. Bland mynten finnes både Danska Tyska Holländska och franska, så att Elleholm har under sin blomstringstid haft långväga förbindelser.

Att i fordna dagar då mäktiga biskopar vistades å Elleholm dessa haft vildsvin i de till egendomen hörande ollonskogarne visas derav att väldiga vildsvinsbetar flera gånger hittats fastän

Skriv endast på denna sida!

A.-B. GRAHNS BOKTR., LUND

ACC. NR. A. 8475:6.

Landskap: Blekinge *Upptecknat av:* August Holmberg

Härad: Bräkne *Adress:* Svängsta.

Socken: Asarums *Berättat av:*

Uppteckningsår: *Född år* 1860 *i* Björnamåla, Asarum

LUNDS UNIV. FOLKMINNES-ARKIV

de sällan tillvaratagits. Men det har lyckats den nuvarande egaren att komma i besittning af några, som förvaras i hans rikhaltiga fornsaks-samling. Gamla dokument omtala dessutom att Erkebiskop Absalon i Lund jagade vildsvin å Elleholms område.

Aug. Holmberg.

Skriv endast på denna sida!

A.-B. GRAHNS BOKTR., LUND

ACC. N:R. M. 8475:8.

LUNDS UNIV. FOLKMINNES-ARKIV

Landskap: Blekinge *Upptecknat av:* August Holmberg

Härad: Bräkne *Adress:* Svängsta.

Socken: Asarums *Berättat av:*

Uppteckningsår: *Född år* 1860 *i* Björnamåla, Asarum

Jöran Kock. Den sednare var egare till Elleholm. var gift med Karna Schougard. Avled 1717 och är begraven i Mörrum. Elleholms nuvarande egare Hr J Schander, har offrat både tid och kostnader på att restaurera det gamla minnesrika templet. Återskaffat flera gamla tillhörigheter till kyrkan, somunder tidernas lopp kommit till andra platser, samt skänkt flera värdefulla föremål till helgedomen. Men mera derom härnedan.

Att inga lik begravas vid kyrkan, torde väl vara känt. Det finnes en sägen som berättar: Att till en början jordades lik, der såväl som vid andra kyrkor, men några dagar efter sågs kistorna flyta på vattnet ute i ån! " Hela Elleholm vilar på alerötter " ! Så lydde kort och godt, den gamla föreställningen om Elleholm. En sägen som jag hörde, i min barndom, långt förr än jag visste var Elleholm fanns.

Den lilla kyrkan ligger idylliskt! Omgiven af höga resliga granar, och väldiga lövträd av flera slag. Omkring 150 meter norröfver går stora allfartsvägen fram, men bortskymd som den är av trädgruppen, bestående af en mångfald olika trädslag, inverkar den

Skriv endast på denna sida!

A.-B. GRAHNS BOKTR., LUND

ACC. N:R M. 8475:9.

LUNDS UNIV. FOLKMINNES-ARKIV

Landskap: Blekinge *Upptecknat av:* August Holmberg

Härad: Bräkne *Adress:* Svängsta.

Socken: Asarums *Berättat av:*

Uppteckningsår: *Född år* 1860 *i* Björnamåla, Asarum

lifliga trafiken å vägen icke störande, och den korta vägen derifrån fram till kyrkan, är inramad båda sidor av manshöga blomster i alla färger och kulörer, som gör denna väg till en enastående vacker sevärdhet. Den vackraste och mest tilltalande som finnes, kanske i hela landet.

Kyrkans inre är tilltalande! Fönstren äro små, och släppa in en dager som väl är dämpad, dock tillräcklig för folket i bänkarne. Men på predikstolen och altaret brinner ljus under gudstjensten, även mitt i högsommaren, emedan där anners vore för mörkt, beroende på att intet ljus kommer in på gaveln. Ljusen bidrager i hög grad att åstadkomma en högtidlig och andaktsfull stämning. Man erfar en känsla af hemtrefnad, hvars upphov man ej kan förklara, och har man då turen att få åhöra en predikan av kyrkoherde Danell , så blir kyrkobesöket ett ljust minne för hela livet. Och till slut när kyrkvaktaren sträcker den ålderdomliga håven fram i bänkarne, sker det med så lungt allvar , och värdig takt, att det långt ifrån att störa andakten, snarare förhöjer den.

Skriv endast på denna sida!

A.-B. GRAHNS BOKTR., LUND

ACC. N:R. M. 8475:10.

LUNDS UNIV. FOLKMINNES-ARKIV

Landskap: Blekinge *Upptecknat av:* August Holmberg

Härad: Bräkne *Adress:* Svängsta.

Socken: Asarums *Berättat av:*

Uppteckningsår: *Född år* 1860 *i* Björnamåla, Asarum

En bygdemåls-historia.

Guda H: Dä va rolitt o få soi de, oin gång te, dä ai sa längesin ja så de sist; gack ing ett sla.

Personen, som yttrade detta, stod ute på en gisten och förfallen förstubro! Och nästan i samma ögonblick, hördes en sprucken ihålig röst inifrån förstun utropa: Ai han nu här igen, försök inte o ha min gubbe te o prata jemte munnen! Fo då ska han få.

Den sist talande var en kutryggig enögd 80 års barsk käring som sände mig en grönskimrande helsning, ur sitt ännu någorlunda i behåll varande högra öga. Det venstra hade af någon orsak försvunnet, och visade endast medelst ett stort rödt gapande hål i pannan att en gång möjligtvis ett brukbart öga kunnat ha plats derstädes. Som käringen var mycket döf, vände hon sig till gubben, med följande fråga, i det hon pekade på mig: Hva vill han fo not i da ?

Åh han vill bara jag ska tala om en historia! Sa gubben Ja tala om historier ä du nock färiger te, men göra nåt vill du inte! Nu gåer du ette vann te me, sa att ja kan slabba å kammaregolet te mess-

Skriv endast på denna sida!

A.-B. GRAHNS BOKTR., LUND

ACC. N:R M. 8475 :11.

LUNDS UNIV. FOLKMINNES-ARKIV

Landskap: Blekinge *Upptecknat av:* August Holmberg

Härad: Bräkne *Adress:* Svängsta.

Socken: Asarums *Berättat av:*

Uppteckningsår: *Född år* 1860 *i* Björnamåla, Asarum

-mar, o sa ai dä slutt mä nåna historier i da.
H: höre vail att hon ai tosto! Undskyllde gubben. Men gack ne på backen bakom lagåen o vänta me däa, sa kommo ja, na ja vatt ette vann te kajsa.

Jag gick efter anvisning, och om en stund, kom den stackars kufvade Ola, och slog sig ner, samt fick sig en dragnagel. När han smackat på den tillräckligt länge nog visste jag att han var i berättartagen! Och då frågade jag :

Hvad var orsaken till att mor var i så vresigt humör i dag?

Jo dä ska ja si de, sedu siste gång du va häa sa hade hon betet mäake i de, sa hon konne beskrifva hodano du så ut, o fråa di anre käringona häromkring hocken du va o sedära voat, o na hon kom ing sa va hon foint tosto, o sae te me: Gu nåe de om du prata om not fo der kaen, fo di sio att han skrifvo i tidningen o dä ska va en styggin te o skrifva o allra värst om kwinnfolk, dä sior di som känne honom. Sa gu hjelpe de, om du sior hovet vi ha hatt att.

Nå, säg mig en sak Ola: Hur i all verlden kom det sig, att ni gifte er med en sådan otreflig menniska ?

Jo dä ska ja si de. Se du vi kännte ihop i samme gåo hon o ja

Skriv endast på denna sida!

A.-B. GRAHNS BOKTR., LUND

ACC. N:R M. 8475:12.

LUNDS UNIV. FOLKMINNES-ARKIV

Landskap: Blekinge *Upptecknat av:* August Holmberg

Härad: Bräkne *Adress:* Svängsta.

Socken: Asarums *Berättat av:*

Uppteckningsår: *Född år* 1860 *i* Björnamåla, Asarum

i nåna åer, o hon va ett rivanes arbesamt tröll som dä inte gåo många på honnradet å, ossa va dä oin höst vi skolle te ättehösta maaken i Silsbör, o då bjudde hon ing me på ett kru, o hon hade oina lommeflaske mä se, o dä småte vi på, o tepå dä ja fått lite forut om dan sa ble ja fuller, ossa földes vi åt hem om kjällen o hovet dä baa te sa kröpe vi nock ne ve oitt stoingäre däa botte ve Gammalstörp o lae voss ett böjte o du ma tro hon venslade mä me pa alla vis dän styggekan o pa dän tien va ja oin dommer drasut, som inte fosto ho harrans knepia, tosta kvennfolk kan va, utan ja tytte dä va bra. Mensa nåna månar ettöt sa begynte hon o hångla mä me att vi skolle gå te praisten o lätta jysa fo voss fo hon va bleen illavoan, o dä sae hon att dä hade blett fo dä vi lå o hwillte voss ve Gammelstöapa stoingäre. Ja du foståo, ja konne ju inte precis sfärja me fri, o alldenstonn hon va ett doktitt refjern och hadde äarft stuan ette faa sin o hadde nåna honnra daler mä utlånta, sa va de ju ett bra tebo fo me som va fattier som en lus. ossa ge ja mä på att som hon ville ha att! O du foståo, hon ajtade se nokk fo o visa sitt rätta sinnela fo me, tess vi va gifta, o inte presis då utan sinn hon fått

Skriv endast på denna sida!

A.-B. GRAHNS BOKTR., LUND

ACC. N:R M. 8475:13.

LUNDS UNIV. FOLKMINNES-ARKIV

Landskap: Blekinge *Upptecknat av:* August Holmberg

Härad: Bräkne *Adress:* Svängsta.

Socken: Asarums *Berättat av:*

Uppteckningsår: *Född år* 1860 *i* Björnamåla, Asarum

ongen. Fo då fosto ja att dä va löjn att ja konne va faa te ongen. fo då skulle ja dutt te o gjoot en onge pa ett halt åo, o dä tro ja me inte te.

Nå, fick Ola någongång sedan reda på , hvem som egentligen var far till barnet?

Ja visst sjöttan fick ja dä ! Män då va dä sa dais o saita na såona va i honnaröven! Alla mensko visste ju reda på att, fastäns ja va en dommer traisko som som inte möet fråde ette ha fölk prata-de om. Men nu ska du få höra på faen. Na Kajsa va bleen notnära redior ijen ätte fösslena, sa ja konne gi me te tals mä hänne sa sae hon hoilt hutalösst te me, att sa iver som ja va sa va dä onner, att ongen inte ble färiger på troi månar. Du ma tro om me hva du vill H: män du ma tro dä haa inte vatt rolitt foa me o vatt giffto mä en tocken bolliget i säjsti åo, o allri fått annat än ovett sa länger som daen ai.

Ja men hvarför skiljde ni er inte från menniskan i rättan tid? nog hade ni kunnat haft lugnare då !

O, du prata, Hovett skolla ja boat me öt, mä o konnat gått i lås mä dä, du ska veta att hemmet häa o altihop hade hon ärft o dä

Skriv endast på denna sida!

A.-B. GRAHNS BOKTR., LUND

ACC. N:R M. 8475:14

LUNDS UNIV. FOLKMINNES-ARKIV

Landskap: Blekinge *Upptecknat av:* August Holmberg

Härad: Bräkne *Adress:* Svängsta.

Socken: Asarums *Berättat av:*

Uppteckningsår: *Född år* 1860 *i* Björnamåla, Asarum

va ju hännas sa ja hade ju inte oit fnyk o begynna o processa mä. O sinn om Kajsa hadde fått nos om not sådant sa hade hon revet öinnen å me. Du ma tro dä ai inte sa gott o slåss, äss bägge hänner ai bonna. Ossa se du om ja tölat me mä hennes fejiskap sa töa de nock hännt att dä inte blett sa tositt utan skraplat se fram bra nock. månse du föståo att na ja ble reillit ingriddor i ho attans besatt hon lurat me sa konne ja inte li na, o inte brydde ja me om na dä minnsta hällor. O vå må du tro dä to oill i spetona fo allvosa. Hon sköllde me fore att ja hållde te mä bo dän o dän, om ja sa allri soit männskesjälen foa, o du kan vail veta att tess moia foraijado ble ja män ha ville ja hetta på.

Jo, gjordt som jag sade: slutat kontraktet med åbäket!

Oh here lille! Du fostår inte ha du nu prada, då hade ja vatt tjongen te o lejt abekater, o ja hade nock fått mutat bo praister o länsmänner mä for o fått rätt! Ja hoa vail hört talas om di som blett skilda öt, män di sier dä ska va sa mönna skrifvelser på alla håll te tocket. O hvaa ville ja hän som inte kan skrifva bara mett namm. Laisa läade ja me nasom Kajsas däka geck o laiste fo

Skriv endast på denna sida!

A.-B. GRAHNS BOKTR., LUND

ACC. N:R. M. 8475:15.

LUNDS UNIV. FOLKMINNES-ARKIV

Landskap: Blekinge *Upptecknat av:* August Holmberg

Härad: Bräkne *Adress:* Svängsta.

Socken: Asarums [illegible] *Berättat av:*

Uppteckningsår: *Född år* 1860 *i* Björnamåla, Asarum

praisten. män moer hon kan inte laisa utan i sina gamle salmebok o dea ståo dä stavat mä Thu o Thät, o sedära voat. O du ma tro, sa tannalöser o ynklier som hennes bröst ai sa aj dä löjn ja tya lä va o grina öt na, na hon ngångång taa fram sina salmebok o löts hon ska laisa, fosi helier vill hon va, dä imariga bestet!

Åh! Ola, gör mig en tjenst: Ställ om att jag vid något tillfälle kan få höra henne läsa. Säg till exempel att jag blifvet allvarligt sinnad, och derför önskar höra en erfaren menniska läsa något.

O, din gamle tosing! Sa möet haa hon då hört de prata sa hon foståo att inte ai du non laisare. O dummare ai hon inte häller än att hon begriper att inte gåo du många mil fo o höra oina tannalöser käring seta o hakka pa oren. Nä dä toa inte, män älla finge du nokk grina öt na, sa bra du tydde, fosi hon få löver o peka mä fingon på oorn sa foot dä gåo, o dä fovilla hon se mä iblann, sa hon ai inte skäl te o veta vaa hon ai hemma.

Jag har såväl i dag, som vid mina föregående visiter, märkt att gumman förlorat det ena ögat. Hur kom det till ? (Frågan var af-sigtlig! jag trodde att någon gång under ett gräl, ögat kommet för-

Skriv endast på denna sida!

A.-B. GRAHNS BOKTR., LUND

ACC. NR. M. 8475:16

LUNDS UNIV. FOLKMINNES-ARKIV

Landskap: Blekinge *Upptecknat av:* August Holmberg

Härad: Bräkne *Adress:* Svängsta.

Socken: Asarums *Berättat av:*

Uppteckningsår: *Född år* 1860 *i* Björnamåla, Asarum

-nära Olas kraftiga knutnäfver).

Hö, dä haa du vail höat att galna katto få revet skinn. Kajsa hade bråttom mä o koka päro te grisen, o ja hadde hogget reitior ve te hänne o kölna mä, mänsa hade bonnen hogget ne öin hoper o buska som vöiste ve agrana! O, snåler som hon ai sa hadde hon drat hem oin höil bonke, te o ha o brasa mä, mensa velle dä inte brenna utan lå o pyste o käringetosingen skolle potta ne naisan te fyern o blaisa på oillen, o då ränndе hon en pinne i öjat. O ja velle hon skolle fa-ret ing te stan te doktann, o fått bot for att. Män hon sae bara: Hva sjöttan ska ja hos doktann ? Tro du han kan gi me not nytt öja? Fo dä gamla ja hatt dä ai dä nokk slutt mä, dä foståo ja. Ja du ma tro dä va plåor o värk sa dä va roint rälitt öt att, o ja trodde ett långt ryck att käringeskrället skolle ströket mä, män dä va inte sa vail sa tien va ute for na, fo då hade ja sloppet na.

Ola nämnde något om en flicka som gumman fick! hvad blef det af den? Eller har ni haft flera barn?

Oh du fråa sa möet, sa du få gi me ti te o sfara på lite telika. Hva däkan beträffa sa ska du få höra på faen. Om vintrana sa kom dä

A.-B. GRAHNS BOKTR., LUND

ACC. N:R M. 8475:17

LUNDS UNIV. FOLKMINNES-ARKIV

Landskap: Blekinge *Upptecknat av:* August Holmberg

Härad: Bräkne *Adress:* Svängsta.

Socken: Asarums *Berättat av:*

Upptecknings år: *Född år* 1860 *i* Björnamåla, Asarum

allti en hoper o dromla som hade sin sjå i brännerien, och oin tocken faihonn va dä som hade knött ~~xxxxxxx~~ opp rompan på Kajsa nåna gånger o han lär o vatt faer te ongen. Män dä va inte falitt mä däkena, hon va bo granner o doktior. Mensi en tocken skamtyke som moer va mot bo me o hänne sa tjoinnade hon å o va häa hemma utan hon röiste te Tysslann, na hon inte va moin attan åor, o däa ai hon giffter o haa att bra däkestöllan. o ja pyslade for däkan sa gott ja konne sa länge hon va häa sa däkan va glaa ve me, o skref te me nåna gånger sinn hon va åkommen, män hon fråer allri ette oitt fnyk, hovet dä va mä moor, dä va bara sa krabbitt mä " brefven " fo vi konne inte laisa dom, non å voss, o inte konne ja skrifva hällor utan ja fick va ve-kommen mä att, Män dä va rolitt likavail sa länge hon skref, fo då va dä ändå non som brydde se om en.

Ja haa onnrat möet ho dä kan va, månse våo Harre haa skapt som-ma käringe sa blixtrande arga sa di inte bara kan lia sina eine onga, En kan soi på oina katta na hon haa oin källing ho mornor hon ai om an, di ai gofor o bo rifvas o slåss o ha sa rolitt som allri dä.

Hur gammal är ni Ola ?

Skriv endast på denna sida!

A.-B. GRAHNS BOKTR., LUND

ACC. NR. M. 8475:18.

LUNDS UNIV. FOLKMINNES-ARKIV

Landskap: Blekinge *Upptecknat av:* August Holmberg

Härad: Bräkne *Adress:* Svängsta.

Socken: Asarums *Berättat av:*

Upptecknings år: *Född år* 1860 *i* Björnamåla, Asarum

Ja tro att ja fyllat åttitvöi åor, o Kajsa ai ett åor ällre än ja, män ja ai inte reilitt säker på att, fo dä ja inte haa konnat skrevett opp att, o ja haa skämts for o gå te praisten o fråa ho gammal ja ai.

Just nu stack Kajsa fram hufvudet vid ladugårdsgafveln och skrek: Jaså jag hittar dig här din " Lusa-Lasse " skynda dig upp och bär vatten till mig! Jag har icke"stabbat å" mer än halfva golfvet ännu.

Aug. Holmberg.

Skriv endast på denna sida!

A.-B. GRAHNS BOKTR., LUND

ACC. N:R. M. 8475:19

LUNDS UNIV. FOLKMINNES-ARKIV

Landskap: Blekinge *Upptecknat av:* August Holmberg

Härad: Bräkne *Adress:* Svängsta.

Socken: Asarums *Berättat av:*

Uppteckningsår: *Född år* 1860 *i* Björnamåla, Asarum

Gamla Båtsmän.

I Asarum fanns en båtsman " Rolig ". En jätte till kroppen men mod som en liten liten hare. Han hade inga fula drag, och hans tjocka läppar och plirande livliga ögon tillkännagav ännu vid nära 70 års åldern, då han kom inom mina ögons synkrets, och min observation på ett bygge der han åtagit sig målningsarbetet, att han varit frun-timmerskarl. Han var båtsman och Kgl. M:ts krigare endast under tjenstgöringstiden! I det civila och vardagliga, var han endast målaren Rolig, den vänligaste och beskedligaste menniska i " sju kongarike ", efter egen utsago, som jag med nöje intygar! samt under verldsomseglingen med Vanadis haft den höga äran att varje morgon borsta : Högstsalig Oscar II s skodeon under hela färden. Ja gu välsinne den prinsen! Dä ä han som ä vår kong nu, förstår du Agust. Karlen var i hög grad välmenande: Han ville inplanta lite begrepp i mitt okunniga hufvud!

En gång på Madagaskar hade Rolig råkat ut för ett svart så gott som naket kvins på vilken brösten vid tillfället varit ganska

Skriv endast på denna sida!

A.-B. GRAHNS BOKTR., LUND

ACC. N:R. M. 8475:20.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Landskap: Blekinge *Upptecknat av:* August Holmberg

Härad: Bräkne *Adress:* Svängsta.

Socken: Asarums *Berättat av:*

Uppteckningsår: *Född år* 1860 *i* Björnamåla, Asarum

fylliga Rólig som var i land på permission och aldrig förr sett något kvins utrustat med några bröstkarameller av så gigantisk storlek tog ett tag om det ena med högra framkardan. Det kändes mjukt behagligt och verkligt frestande varför han lyfte den björn/ramsliknande vensterlabben och grep det andra bihanget. Kvinset som förstod att här gällde att smida medan jernet var varmt Slog armarne om Rolig och gav honm en kyss vilken han beskrev såhär. Vet du Agust: Hon hade laipa = (läppar) så stora, sa na hon kysste me, ble ja våtor om hela synen = (ansigtet)

Båtsman Johannes " Billsko "

Kgl. M:ts högtärade båtsman Billsko, var en som sannerligen icke satte sitt ljus under skäppa: Trots att han var både liten, krokig och i hög grad Hjulbent. Båtsman. åtminstone till namnet, sålänge han befann sig i Karlskrona, var han en av " Kronjussabergens " - = (Firma Berg & Cronsiö) aldra bäste och skickligaste skeppshuggare med bila under de perioder då Berg hade tjogtals av

ACC. N:R M. 8475:21.

LUNDS UNIV. FOLKMINNES-ARKIV

Landskap: Blekinge *Upptecknat av:* August Holmberg

Härad: Bräkne *Adress:* Svängsta.

Socken: Asarums *Berättat av:*

Uppteckningsår: *Född år* 1860 *i* Björnamåla, Asarum

skeppshuggare i arbete nere i de Skånska Ekskogarne (Fartygen byggdes då, uteslutande av trä. Med bordläggning = (sidor) av kärnfur och spant av Ektimmer) Vid ett sådant tillfälle, Då Bergh hade en beställning till örlogsvarvet i Köbenhavn och leveransen brådskade Tog förmannen Ola Persson (Denne egde, och lät bygga det stora huset med frontespits, som ännu finnes kvar, och ligger på backen precis mitt för Asarums kyrka i öster) och lät skogsarbetarne hjelpa till med lastningen på jernvägsvagnarne i Höör och lät folket följa med till Malmö ock Kjöbenhavn samt hjelpa till med in och urlastning av Ekvirket på den i Malmö från varvet i Kjöbenhavn utsända skutan. Landskrabborna, alias skogshuggarne fingo således för en gång sätta sin fot på utländsk mark och njuta av dess fröjder. Bland dessa befann sig Billsko och som gammal båtsman (en avart av sjömän, men med samma instinkter) tog han första kvällen upp hela sitt tillgodohavande och gav sig i land för att formera bekantskap med de " Dejlige Danske pige ". Natten kastar vi en grov, om än något genomskinlig slöja över!

Nästa morgon fann Billsko sitt eget bedrövliga jag liggande

Skriv endast på denna sida!

A.-B. GRAHNS BOKTR., LUND

ACC. N:R. M. 8475:22.

Landskap: Blekinge *Upptecknat av:* August Holmberg

Härad: Bräkne *Adress:* Svängsta.

Socken: Asarums *Berättat av:*

Uppteckningsår: *Född år* 1860 *i* Björnamåla, Asarum

LUNDS UNIV. FOLKMINNES-ARKIV

på en bakgårds hårda stenbeläggning utan kläder och fann när han reste sig, att sjelva skjortan klippt i tusende bitar. Således en pionjär till nakenkulturen. Fastän denna som då ej vunnit insteg i i vardagslivet betraktades som en stor skam! I ett hörn på gården upptäckte Billsko en tom silltunna som han krängde över hufudet och genom att med händerna hålla fast i dess nedra kant , kom han utan all för stora äventyrligheter ned till varvet der skutan låg. Kommen ombord fick han av den barske Ola Persson en grundlig avrivning ovett Men till slut förbarmade sig Ola över den " Förhärdade syndapalten " så att han gick upp och köpte en omgång kläder till Billsko som denne sedan fick afbetala. På så sätt kom Billsko som en " christen menska ", hem till sitt land igen.

Båtsman Johannes "Frodig".

Denne en stor grov svartmuskig figur! Var i motsats till de förut omtalade rättsframsmenniskorna, en dubbelnatur. Under sin

Skriv endast på denna sida!

A.-B. GRAHNS BOKTR., LUND

ACC. N:R. K. 8475:23.

LUNDS UNIV. FOLKMINNES-ARKIV

Landskap: Blekinge *Upptecknat av:* August Holmberg

Härad: Bräkne *Adress:* Svängsta.

Socken: Asarums *Berättat av:*

Uppteckningsår: *Född år* 1860 *i* Björnamåla, Asarum

tjenstgöring i Karlskrona höll han sig, om än nödd och tvungen på ärlighetens raka stråt! Men i det privata och dagliga livet visade han en absolut oförmåga att skilja på mitt och ditt. Något som återverkade på honom sjelv, i så måtto att det renderade honom blåa ögon och söndrigt ansigte Till innerlig tillfredsställelse för gamle Eli " kvacksalvaren " som derigenom hade strykande åtgång av sitt av kåda, talg, bomolja vax och några droppar tjära, hemlagade läkeplåster " Det bästa i Verlden".

Frodig, var åtminstone till namnet, timmerman. Och en dag under arbetet smusslade han med att utbyta sin gamle förslitne sågfil, mot en ny som kamraten inköpt. Denne som var en hetlevrad krabat upptäckte förhållandet så gott som genast då han utan vidare smäcker Frodig tvärs över ögonen så att han " stöp i bosset " rättare sagt hyvelspånen der han låg en stund och snyftade och torkade bort dimman ur ögonen. " Ligg inte där och fryn ", då va väl ingenting att jämra sig för röt kamraten till honom. Med jemrande röst snörvlade då Frodig fram: " Dä kan du tycka, tror du inte att jag har känslor i kroppen !

Skriv endast på denna sida!

A.-B. GRAHNS BOKTR., LUND

ACC. N:R. M. 8475:24

LUNDS UNIV. FOLKMINNES-ARKIV

Landskap: Blekinge *Upptecknat av:* August Holmberg

Härad: Bräkne *Adress:* Svängsta.

Socken: Asarums *Berättat av:*

Uppteckningsår: *Född år* 1860 *i* Björnamåla, Asarum

Båtsman Johan Hok.

Denne var visserligen bildad till , och stod såväl i kyrkobok-
en som Båtsmansregistret antecknad såsom karl Något som längre fram
visade sig i hans äktenskap alldenstund han blev fader till flera
barn. Men naturen hade i alla fall från början haft för avsigt att
han skulle blivet ett kvins. Derom vittnade hans blida lynne, hans
kvinliga utseende (Hade icke skäggväxt) hans klena spinkiga kropp
och livliga sinne. Och såsom en osviklig följd härav lärde han sig
att vid helsning, samtidigt som han lyfte på mössan och böjde ryggen,
som en bedjande muhammedan även göra en djup nigning! Något som tog
sig ytterst löjligt ut, Och som icke ens mångårig båtsmansdisciplin
förmådde taga ur honom. När hans arga käring i ilskan gav honom en
uppsträckning Och han bugande och nigande stod som en ångerfull
skolunge framför henne, var detta en syn som kunde lockat en mumie
att gapskratta.

Skriv endast på denna sida!

A.-B. GRAHNS BOKTR., LUND

ACC. N:R. M. 8475:25.

LUNDS UNIV. FOLKMINNES-ARKIV

Landskap: Blekinge *Upptecknat av:* August Holmberg

Härad: Bräkne *Adress:* Svängsta.

Socken: Asarums *Berättat av:*

Uppteckningsår: *Född år* 1860 *i* Björnamåla, Asarum

Faktorn Vesterhult.

Dennes hela uppträdande, förmågan att klart och redigt framsäga sin mening och att ge denna en väl afvägd form samt hans insigt i kultur och Etnologi, Tillkännagav tydligt en man, som i bildning stod högt över vardagsnivån. Hans klingande dialekt, förrådde hans härstamning från öfra Sverige. Men varifrån kan jag ej säga. Det fanns på 1850 talet, ett garveri på den smala landremsan mellan landsvägen och Mieån, söder om Stampebron utanför Janneberg. Där var han Garvaremäster kallad " Faktor " . Men om han egde detta garveri eller endast förestod det kan jag ej säga. Troligtvis egde han det ty annars hade det ej försålts, då hans ekonomi kom på upphällningen. Med alla sina påhitt med inköp av gamla kulturföremål och märkvärdigheter som hurdant han än köpte dock nödvändigt måste kosta en hel del, tycktes han inte förstå att sköta ekonomin.

Under sin vistelse vid Garveriet (Där var bostadshus såväl till honom som till alla arbetarne. På den tiden höll en arbetsgivare, allt sitt folk med föda och husrum = familjärt). Då hade han först

Skriv endast på denna sida!

A.-B. GRAHNS BOKTR., LUND

ACC. NR. M. 8475:26.

LUNDS UNIV. FOLKMINNES-ARKIV

Landskap: Blekinge *Upptecknat av:* August Holmberg

Härad: Bräkne *Adress:* Svängsta,

Socken: Asarums *Berättat av:*

Uppteckningsår: *Född år* 1860 *i* Björnamåla, Asarum

en tam korp, en riktig odygnspåse som ideligen skattade de förbifarande böndernas matsäckar och sillakorgar. Det lästes kilometerlånga svordomar över " Rackarens korp " Och till slut gjorde en kraftig piskslängslut på djuret. Korpen var fullkomligt tam kunde sätta sig på axeln eller hufvudet på vem som heldst som stannade till, satte den kraftiga näbben ner mot ansigtet på den han satt sig på och utstötte ett hest kraxande!

Härefter dröjde det ej länge förrän Vesterhult skaffat en ny plågoande, men detta var en kråka. Denna var nästan elakare blev lika närgången men var mycket listigare och kvickare i vändningarne så att hon lyckades undgå alla mordiska anslag. Och när affären med garveriet tog slut och V: med spillrorna av sin förmögenhet köpte den gamla 1600 tals Prestgården mitt emot Asarums kyrka och flyttade dit, följde kråkan såsom en vigtig familjemedlem med dit!

Genom vägens årliga påläggning av grus på körbanan hade vägen så småningom höjt sig så att körbanan låg alnshögt öfver golven i stugan, som var byggd på sjelva vägkanten, låg således i en betydlig fördjupning eller " Hål " på folkspråket. Och emedan hans magra

Skriv endast på denna sida!

A.-B. GRAHNS BOKTR., LUND

ACC. N:R M. 8475:27.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Landskap: Blekinge *Upptecknat av:* August Holmberg

Härad: Bräkne *Adress:* Svängsta.

Socken: Asarums *Berättat av:*

Uppteckningsår: *Född år* 1860 *i* Björnamåla, Asarum

penningpung, åtminstone i vardagslag ej tillät att annat än det då både billiga och av landtbon avskydda hästköttet kom på hans bord, fick han spenamnet " Rackarn i Hålet ".

Om något kvinligt seminarium fanns, vet jag ej. Men Vesterhultens flicka hade i alla fall erhållet en kunskapsbildning motsvarande en lärarinnas. Och hon säges ha blivet antagen såsom lärarinna i Asarum och även tjenstgjort som sådan ett par terminer. Om hon ansågs olämplig, eller av egen vilja upphörde härmed kännes jag ej. Kanske att båda delarne samverkat. Så långt tillbaka jag minnes har hon för mig framstått såsom den personifierade översittaren, som trots den största fattigdom, dock alltid visade en överlägsen min och ett gränslöst förakt för oss enfaldiga landkrabbor. Och yttrade hon någongång sin tanke, lades hufvudvikten vid att det var en nedrig orätt att hon med sin högre bildning och påbrå från högättad slägt ej skulle få åtnjuta den aktning samhället var henne skyldig.

Jag var några år anställd som förman hos P.Bosson och sednare hos Zander, hon kom ofta till arbetsplatsen för att plocka något

Skriv endast på denna sida!

A.-B. GRAHNS BOKTR., LUND

ACC. N:R M. 8475:28.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Landskap: Blekinge *Upptecknat av:* August Holmberg

Härad: Bräkne *Adress:* Svängsta.

Socken: Asarums *Berättat av:*

Uppteckningsår: *Född år* 1860 *i* Björnamåla, Asarum

bränsle. Som jag väl visste hur besvärligt hon hade det med ekonomin plockade jag till henne lite godt bränsle utan att yttra något. Det gick bra! Men en gång lät jag undfalla mig ett par deltagande ord. Men kors min Petter sådan föraktfull min hon visade. slängde bränslet och gick utan ett ord med en knyck på nacken. Det var under hennes värdighet att ha ens ett ord gemensamt med en person av min simpla klass.

Jag tror hon slutade på fattiggården.

Bränneriерna i Asarum.

Om jag minnes rätt, borttogs husbehofsbränningen i slutet av 1840 talet. Men omedelbart derpå uppstodo ångbränneriерna. Strax utom Karlshamn just der vägen mot Tubbaryd viker av från landvägen låg ett, strax intill den ända tills för några år sedan rifna Iskällaren. Jannebergs bränneri är ombyggt och moderniserat för ett 20 tal år sen, men der fanns ett bränneri förut. På backen ovanför Jannebergs smedja fanns två st. intill varandra, doch med olika

A.-B. GRAHNS BOKTR., LUND

ACC. N:R. M. 8475:29.

LUNDS UNIV. FOLKMINNES-ARKIV

Landskap: Blekinge *Upptecknat av:* August Holmberg

Härad: Bräkne *Adress:* Svängsta.

Socken: Asarums *Berättat av:*

Uppteckningsår: *Född år* 1860 *i* Björnamåla, Asarum

ägare. Å frälsegården byggtes ett av de tidigaste. Jag vill minnas att ett fanns i Torarp och ett i Östra Hoka. Råå bränneri byggdes i början av 1850 talet av Sven Haraldsson. Denne sålde Råå och köpte Tranemåla. Men bränneririrörelsen fortsatte under flera eftertrådare till medio av 1880 talet. I Gungvala byggde Sven Persson Farfar till Hugo Svensson ett bränneri der rörelsen pågick inpå 1900 talet. Ruinen kvarstår ännu, I Horsaryd fanns två varaf blott den ena ruinen kvarstår, I Stilleryd tror jag ej var mer än ett. I Södra Hoka var på Sven Svenssons tid de4 det brändes sålänge lagen tillät varje år tills fram på 1880 talet ända till Svenssons död. I Norra Hoka fanns på Husbehofsbränningens tid 3 st. Men derefter endast ett varav en imponerande Ruin ännu kvarstår och der i en sten i valvet över ingången är inhugget initialerna till Håkan Bengtssons och Elna Haraldssons namn Ruinen står som en klumpig medeltida slottsruin Här upphörde rörelsen vid H. Bengtssons död 1861.

Denne storbonde hade vid Mieån som rinner genom egorna dessutom ett Pappersbruk i 3 våningars länghus med tvenne långa och lika höga

Skriv endast på denna sida!

A.-B. GRAHNS BOKTR., LUND

ACC. N:R. M. 8475:30.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Landskap: Blekinge *Upptecknat av:* August Holmberg

Härad: Bräkne *Adress:* Svängsta.

Socken: Asarums *Berättat av:*

Upptecknings år: *Född år* 1860 *i* Björnamåla, Asarum

flyglar. På sin tid, den största träbyggnad på landet i Vestra Bleking. Även hade han Linoljepress, Mjölkvarn med två par stenar och tvenne sågverk.

Å Hokadahl fanns ett litet ångbränneri som dock ej var i gång mer än några år. Den gamla byggnaden stod kvar till vägomläggningen 1931 då gick vägen tvärs genom huset, varför det måste rivas.

De flesta av de här uppräknade bränneriera funnos kvar tills jag började ströva omkring i slutet av 1860 talet. Men många ångbränneri voro allaredan då nedlagda som här ej uppräknats. Bönderna som voro vanda vid sina små hembränneriera och som ej förstodo sig på siffror, förtog sig på byggandet. Såväl uppsättning som drift fordrade kassa på ett annat sätt än de gamle småtygen med 12, 16 a 20 kannors pannor. Dessutom säger det sig sjelv att med den obetydliga åkerareal som då fanns, var det absolut otänkbart att potatesodlingen, även om Svedjelanden medräknas, var i stånd att mata en sådan mängd av bränneriera. Och när man då ej kunde räkna, utan satte i gång ett företag under falskt hopp och blinda föreställningar, gick det i putten. Den gamla afundsjukan som gjorde att den ena

Skriv endast på denna sida!

A.-B. GRAHNS BOKTR., LUND

ACC. N:R. M. 8475:31.

LUNDS UNIV. FOLKMINNES-ARKIV

Landskap: Blekinge *Upptecknat av:* August Holmberg

Härad: Bräkne *Adress:* Svängsta.

Socken: Asarums *Berättat av:*

Uppteckningsår: *Född år* 1860 *i* Björnamåla, Asarum

ej unnade den andre något med av förtjensten, gjorde även bolagsbild-
ning omöjlig!

(Den uppsats om " torparen " som Hr S. lånade, Har jag hemtat stoffet till från Åryds skogstrakt. Men förhållanden ifråga om ett torps uppkomst, utveckling och förfall, voro i stort så ensartade. Att man med detta till grund kan ge en kort skildring af torpar-institutionen -- " Livet på våra färdvägar " har jag en uppsats om, som Hr S. vid Jul, kan antingen skriva av, eller få den med tills den behöves.)

Så hade vi en kategori vagabonder, som i mång strövade omkring på våra vägar: Nämligen

" Gesällerna "

Innan vi tala om personerna, måste vi egna några ord om de olika yrken från vilka gesällerna rekryterades.

Sålänge skråförordningen var gällande, fanns inom varje yrke Mästare som hölle ett efter arbetets storleksförhållande avpassat antal utlärda gesäller och tillräckligt antal lärpojkar! Lärpojken antogs för en tid från 3 till 5 år. Under denna tid fick han av

Skriv endast på denna sida!

A.-B. GRAHNS BOKTR., LUND

ACC. N:R. M. 8475:32.

LUNDS UNIV. FOLKMINNES-ARKIV

Landskap: Blekinge *Upptecknat av:* August Holmberg

Härad: Bräkne *Adress:* Svängsta.

Socken: Asarums *Berättat av:*

Uppteckningsår: *Född år* 1860 *i* Björnamåla, Asarum

mästaren föda och husrum, men skulle sjelv hålla sig med kläder och skodon Och i de flesta yrken dessutom betala någon avgift till Mästaren samtidigt som han gjorde sitt inträde = således " Förskott" ! I medio av 1800 talet utvidgades näringsfriheten Men skråväsendet upphörde derför ej med detsamma Det går trögt att låta gamla inbitna vanor försvinna Men från denna tid blev det bruk att mästaren betalte lärlingen 15 a 20 kr. om året. När nu pojken stannat sina år och var så funtad att han kunde göra vad arbete som heldst inom sitt yrke, ålåg det mäster att utfärda gesällsbetyg som även skulle intygas av någon Magistratsperson i stad och nämndeman på landet. Dessutom fordrades överallt vederbörande kyrkoherdes underskrift Hvar och en satte dessutom sitt sigill i lack på papperet. Om nu mästaren och den nyblivne gesällen trifdes tillsammans förbjöd ej skråsystemet den sednare att stanna kvar Men " regel var " att gesällen skulle ut på vandring " Heldst till främmande land " ! Under resan egde gesällen, enligt skråförordningen rättighet att helsa på hos varje till skrået hörande mästare och der erhålla ett mål mat samt 1 Rgs = 1 Rigsdaler till kostpengar om arbete ej kunde

Skriv endast på denna sida!

A.-B. GRAHNS BOKTR., LUND

ACC. N:R. M. 8475:33.

LUNDS UNIV. FOLKMINNES-ARKIV

Landskap: Blekinge *Upptecknat av:* August Holmberg

Härad: Bräkne *Adress:* Svängsta.

Socken: Asarums *Berättat av:*

Uppteckningsår: *Född år* 1860 *i* Björnamåla, Asarum

beredas honom Doch var och en inom sitt särskilda yrke således icke smeden till målaren eller tvärtom !

Genom dessa vandringar, varunder de kommo i beröring med olika folktyper och isynnerhet derigenom att de fingo lära en smula bättre skick och fasoner utav den mera bildade borgarklassen erhöllo dessa gesäller en vidare syn och ett bättre utvecklat förstånd än vad som kom gemene man till buds. En ordentlig gesäll höll styft på sin gesällvärdighet Deras sjelvmedvetenhet kom också till uttryck i refrängen till den gamla Gesällvisan der det heter:

När man kommer till en stuga
Bönderna står i rad och buga
Blott man - är en - Resande gesäll!

Tyvärr blevo ganska många bitna av Vandringsflugan och förföllo till landsvägsstrykare som sannerligen icke kom mycket gott åstad Det var dessa som i min barndom gav landsvägarne en säregen prägel. Gesällen med ränseln på ryggen och en mer eller mindre jättelik knölpåk i handen var en daglig företeelse på vägarne. Märkvärdigt nog hörde man sällan talas om att någon stal! Men alla

Skriv endast på denna sida!

A.-B. GRAHNS BOKTR., LUND

ACC. N:R. K. 8475:34.

LUNDS UNIV. FOLKMINNES-ARKIV

Landskap: Blekinge *Upptecknat av:* August Holmberg

Härad: Bräkne *Adress:* Svängsta.

Socken: Asarums *Berättat av:*

Uppteckningsår: *Född år* 1860 *i* Björnamåla, Asarum

bettlade sig fram i gårdarne och på grund av de många nyheter de hade att berätta kan man utan tvekan säga att de voro välkomna ! Den som med bravur kunde berätta något kunde alltid göra sig räkning på ett mål mat och ett par supar i varje gård, han hedrade med sin närvaro. Naturligtvis ljögs det hektolitervis, men de flesta förstod att ge en sådan form åt sina lögner, att alt blev i hög grad trovärdighet.

Men i alla fall: Genom sin mångsidiga erfarenhet och i de flesta fall i besittning av en yrkesskicklighet som långt överträffade nutidens kunde de många gånger vara en god hjelpreda i de hem der de råkade hamna en eller flera dagar. Alla hade lärt sig läsa, och en stor del kunde skriva, varför det ibland hände att då han kom på ett ställe med många barn han blev anmodad om att stanna en vecka eller två och ge barnen undervisning så att betraktar man dessa vagabonder opartiskt måste man ge dem det omdöme att de i någon mån verkade som kulturspridare.

Värst var det för en sådan om han blev sjuk och sängliggande! Det var icke då som nu att kommunen eller det allmänna var skyldigt att ta hand om den hjelpbehöfvande. Det åläg varje by att efter ålders-

Skriv endast på denna sida!

A.-B. GRAHNS BOKTR., LUND

ACC. N:R. M 8475:35

LUNDS UNIV. FOLKMINNES-ARKIV

Landskap: Blekinge *Upptecknat av:* August Holmberg

Härad: Bräkne *Adress:* Svängsta.

Socken: Asarums *Berättat av:*

Uppteckningsår: *Född år* 1860 *i* Björnamåla, Asarum

- mannens anvisning vissa dagar eller veckor ta hand om byns fattiga och orkeslösa. Men märk väl, endast de som voro skrivna och hemmahörande i byn. Fanns nu i den by der luffaren blivet sängliggande en snål och hårdhjertad ålderman så kunde ~~xxxxxxxx~~ han icke skjutsa den sjuke till någon person i nästa by ty detta stred mot den oskrivna lagen och gammal häfd. Men han kunde köra sjuklingen utom byns rågång och stjelpa av honom i sjelva rågångslinien, kunde så den sjuke av egen förmåga släpa sig fram till mera medlidsamma menniskor blev det hans ensak " Anners " : Nu är det bäst att tiga!
Jag har hört många hårresande historier baserade på nyssnämnda underlag som vittna om den mest gränslösa hårdhet = (grymhet). Men för att göra rättvisa åt alla håll Få vi betänka att 1734 års lag stadgade att varje Länsman och ålderman skulle tillse " att intet löst folk fick uppehålla sig i byarne " ! Men icke en bokstav om hur man skulle förfara med en okänd sjuk person. Nu fanns här gesäller från övra Sverige till och med Finnar som kommet ut på vandring vid 20 a 25 års åldern och som sedan aldrig varit i hemorten varför de ej voro skrifvna någonstans. Deras gesällbok gav dem skydd - De voro

Skriv endast på denna sida!

A.-B. GRAHNS BOKTR., LUND

ACC. N:R. M. 8475:36.

LUNDS UNIV. FOLKMINNES-ARKIV

Landskap: Blekinge *Upptecknat av:* August Holmberg

Härad: Bräkne *Adress:* Svängsta.

Socken: Asarums *Berättat av:*

Uppteckningsår: *Född år* 1860 *i* Björnamåla, Asarum

ju på vandring såsom arbetssökande och kunde derför ej antastas såsom lösdrivare. Mången visste ej om han hade någon anhöring i livet då de varit frå hemorten i 25 a 30 år.

Åldermannen i byn, han måtte nu vara hur menniskovänlig som heldst Så kunde han ej hemförskaffa en sådan långväga person Utan han ville göra det på egen risk och egen kostnad. Varken de öfriga bybönderna eller " Det allmänna " , var efter lag skyldigt att bidraga med 1 runstycke.

" Här fanns ju en betänklig lucka i lagen " !
Råkar man kasta en blick i de gamle kyrkböckerna står för många antecknat att: De vistas på obekant ort, slutet okänt, o.s.vidare. Men den slutliga tragedin var heller ej bekant! Inträffade slutet för en sådan usling under vintren Så gjorde i många fall " Vargarne " den sista barmhertighetsgerningen med att undanskaffa alla synliga spår. " Ohyggligt ". ---

Om Frälsegården i Asarum har jag intet särskildt att berätta. I min barndom arrenderades den av en viss " Vickenberg " Men jag känner ej något närmare om denna person!

Skriv endast på denna sida!

A.-B. GRAHNS BOKTR., LUND

ACC. N:R. M. 8475:37

LUNDS UNIV. FOLKMINNES-ARKIV

Landskap: Blekinge *Upptecknat av:* August Holmberg

Härad: Bräkne *Adress:* Svängsta.

Socken: Asarums *Berättat av:*

Uppteckningsår: *Född år* 1860 *i* Björnamåla, Asarum

Angående det tilltänkta bygget (Fjellstugan) Kan mycket inhemtas vid betraktandet av den lilla blockstuga jag byggt. Vid jul skall jag ge en liten föreläsning om grundprincipen. Vissa tättfattliga finesser i arbetet samt lämpligaste material. Anteckna detta blir det en lätt sak för er att sätta upp den på egen hand. Detta ämne behersskar jag bättre än skrivning . Jag sände i går en liten sommarskildring från Ringamåla skogar till flickan Alma i Paris. Svenska kolonien i Paris brukar hålla julfest. Då skulle hon läsa upp densamma. Det torde intressera alltid någon landsman att få höra en liten skiss från det gamla hemlandet. Jag fann under den tid jag seglade sjön Att när en landsman varit borta frå hemlandet några år så fanns en obetvinglig längtan att få veta lite färska nyheter från gamla " Thule ".

Hjertliga helsningar

Aug. Holmberg.

P.S. Avsände ll sidor folio till Nordiska Museet i förra veckan.

D.S.

Som vi ser har i början, tanke och penna gått var sin väg. Försök sätt ihop de splittrade meningarne!

Skriv endast på denna sida!

A.-B. GRAHNS BOKTR., LUND

ACC. N:R. M 8475:38.

LUNDS UNIV. FOLKMINNES-ARKIV

Landskap: Blekinge *Upptecknat av:* August Holmberg

Härad: Bräkne *Adress:* Svängsta.

Socken: Asarums *Berättat av:*

Uppteckningsår: *Född år* 1860 *i* Björnamåla, Asarum

Några korta anteckningar om
Asarums socken.

Urberget. Detta består uteslutande av gneis och granit Men i en mycket brokig blandning Icke nog med att en höjdsträckning innehåller t.ex. granit och den nästa gneis, utan sjelfva massan har inom samma " bergfall " blandats om varandra såsom större eller mindre inslag eller " körtlar ". - Något som är lätt att iaktaga vid de många stenbrotten inom socknen , I kustbygdens berg förekommer dessutom insprängdt såväl i gneisen som graniten, långa smala och krokiga ränder av någon annan vanligen ljusare bergart på Allmogespråket kallad " Katt " som är lösare i konsistensen, och följaktligen oduglig både till gatsten, trappor och ornamentsten. (= Kvartz)

Svart granit. Från den vanliga regeln finnes ett undantag I det att svart granit förefinnes på en smal sträcka i riktning Syd till

Skriv endast på denna sida!

A.-B. GRAHNS BOKTR., LUND

ACC. N:R. M. 8475:40.

LUNDS UNIV. FOLKMINNES-ARKIV

Landskap: Blekinge *Upptecknat av:* August Holmberg

Härad: Bräkne *Adress:* Svängsta.

Socken: Asarums *Berättat av:*

Uppteckningsår: *Född år* 1860 *i* Björnamåla, Asarums

Namnet har uppkommet derav att i äldre tid en brud under färden till vigseln i Asarums kyrka blev intagen i berget och förblev för alltid borta. Trollen som åstadkom detta, flydde väl när jernvägstunneln sprängdes igenom berget 1872 - 1873, banande en smal ljusspringa tvärs igenom berget 93 m lång.

Ett annat berg av temligen imponerande storlek är " Valberget " på gränsen mot Kölja = Hellaryd s.n. (Halva berget ligger i Asarum , hälften i Hellaryd). Detta har en rätt stor grotta å södra ändan och en väldig ättestupa på norra ändan Och cirka 150 meter från södra ändan går en skorstensliknande öppning rakt opp igenom berghällen. Gången genom vilken en ordinär person kan tränga sig upp börjar cirka 1 meter från marken och 4 a 5 meter högre kommer man ut i dagern på en avsats av berget I hålet finnes inspränd en ovanlig grönskimrande stenart.

(Borde undersökas)

Lösa stenar av den mest skiftande beskaffenhet såväl vad art som färg och storlek beträffar har Istidens glaciärer efterlemnat i massor, isynnerhet i socknens norra delar. Ursprunget till dessa har mest

Skriv endast på denna sida!

A.-B. GRAHNS BOKTR., LUND

ACC. N:R. M. 8475:41.

LUNDS UNIV. FOLKMINNES-ARKIV

Landskap: Blekinge *Upptecknat av:* August Holmberg

Härad: Bräkne *Adress:* Svängsta.

Socken: Asarums *Berättat av:*

Uppteckningsår: *Född år* 1860 *i* Björnamåla, Asarum

kommit från olika håll alldenstund såväl färg som beskaffenhet är är så växlande. Bland dessa lösa stenar finnes många av glimmer-chiffer och och ofta finner man vid sönderslagning av dessa att i brottet sitter guldglänsande fjäll, ofta i stort antal. Allmogen kallar denna fyndighet för " Kattguld ". Sparsamt finnes både större och mindre stenar av vit färg, (liknande soda) som är fast, hård och tung Den skivas och är glänsande i brottytan kallas av folket fältspat (om rätt eller ej vet jag inte).

" Sjöar och vattendrag "

I vester utgör den vattenrika Mörrumsån sockengräns mot Mörrums socken på en 3/4 mils sträcka. Mieån! kommande från Mien i Småland går i en nästan rak linie N. till S. mitt igenom socknen, delande den i tvenne nästan lika stora hälfter och genomflyter Björksjön, Brogölen, Långasjön och ~~Kyasjönsöstraxsidax~~ Byasjö i nu nämnd ordning. Socknens största sjöar. Vid Byasjöns östra sida är en vacker slätt der Skarpskytterna hade sin övningsplats på 1850 och 1860 talet.

Skriv endast på denna sida!

A.-B. GRAHNS BOKTR., LUND

ACC. N:R. M. 8475:42.

LUNDS UNIV. FOLKMINNES-ARKIV

Landskap: Blekinge *Upptecknat av:* August Holmberg

Härad: Bräkne *Adress:* Svängsta.

Socken: Asarums *Berättat av:*

Uppteckningsår: *Född år* 1860 *i* Björnamåla, Asarum

Av mindre vattendrag är ett litet tillflöde till Mieån kallat "Offerkille-bäcken " som i hela sin längd följer en gammal Iselvs erosionsfåra, som skarpt markerad framträder särskildt inom Torstarps och Asarums byns egor.

" Jordbeskaffenhet "

Under de långa tidsperioder som socknen var översållad av Littorina-havet och Ancylus - sjön avlagrade dessa den ypperliga åkerlera som utgör strandbygdens bördiga vete och betjord! Såkallad Blålera finnes förövrigt överallt fastän den, under och efter Istiden blivet överlagrad med mjellsand rullstensgrus och Morångrus i mäktiga lager på många **ställen**! Särskildt har mosanden = (mjellsand) utbrett sig i ett bälte från O: till V: igenom Per Nils Hoka Bengts Hoka, Norra Ryedal, Ebbarp, Bökemåla och Norra Gungvala egor samt Danstorp, varpå detta jordlager tagit kosan västerut inåt Mörrums socken. Rullstensjord. Av allmogen kallad " klapperjord " förekommer ymnigt inom Jepps Hoka Norra Per Nilshoka, delvis även i

Skriv endast på denna sida!

A.-B. GRAHNS BOKTR., LUND

ACC. N:R M. 8475:43.

LUNDS UNIV. FOLKMINNES-ARKIV

Landskap: Blekinge *Upptecknat av:* August Holmberg

Härad: Brälme *Adress:* Svängsta.

Socken: Asarums *Berättat av:*

Uppteckningsår: *Född år* 1860 *i* Björnamåla, Asarums

Bengts Hoka långs Mieån samt i Susekull och Åkarp i vester vid Mörrumsån. För övrigt är gröft Morängrus den förhärskande jordmånen. Endast i Emneboda är Moränen blandad med lera - Detta hemman har också av landtmätarne vid laga skiftet på 1820 talet fått sin jord taxerad till första klass.

" Jordbruk och näringsfång"

Ända in på 1870 talet förekom i hela skogsbygden intet annat jordbruk, än det så kallade tveskiftebruket D.v. säga: Hvartannat år bar åkern gröda och året derpå låg samma åker i träda. Endast i utbygden förekom flerskiftesbruk! Åkrarne voro små och månghörnade = krokiga sidobegränsningar - Av konstgödning använde sig icke allmogen. Man skrapade ihop mossa samt körde hem färskt granris och blandade detta tillsammans med Ladugårdsgödseln. Naturligtvis hackades granriset först, härav blev emellertid kraftig gödning vilket bevisades av grödorna. Man räknade såsom medelskörd 7-de a 8-de kornet. I våra dagar får vi nöja oss med 5-te a 6-te kornet, trots

Skriv endast på denna sida!

A.-B. GRAHNS BOKTR., LUND

ACC. N:R. M. 8475:44

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Landskap: Blekinge *Upptecknat av:* August Holmberg

Härad: Bräkne *Adress:* Svängsta.

Socken: Asarums *Berättat av:*

Uppteckningsår: *Född år* 1860 *i* Björnamåla, Asarum

konstgödning. Menså måste vi ihågkomma att varje bonde har mins 4 a 5 dubbelt odlad jord nu än vad dåtidens bönder hade. Mossodlingen började komma i bruk hos allmogen först på 1850 a 1860 talet. Förut användes alla kärr och sanka ängar till slätter och bete. Svedjelanden voro vanliga och från dessa fick bonden sin bästa gröda. En följd av detta var att varje bonde kunde ha sommarbete till långt flera djur än han kunde föda under vintern! Dröjde så våren att infinna sig måste djuren svältfödas. Halmen revs av lagårdstaken. Färska Björk och Bokgrenar hemtades hem och så snart några bara fläckar i marken syntes skar man vissnad Ljung. Alltsammans användes såsom foder till djuren som likväl blevo magra såriga och fulla av ohyra. På ganska många ställen måste djuren lyftas upp och stödjas ett stycke, då ändtligen våren kommet så att djuren kunde släppas ut. Man kallade denna svälttid för " Vårgnällen " = (gnälla = jemra sig).

Näringsfång.

I äldre tid fanns ingen Storindustri inom socknen. Först på 1830 talet anlades Strömma Bomullsspinneri av Svenska företagsmän.

Skriv endast på denna sida!

A.-B. GRAHNS BOKTR., LUND

ACC. N:R. M. 8475:45.

LUNDS UNIV. FOLKMINNES-ARKIV

Landskap: Blekinge *Upptecknat av:* August Holmberg

Härad: Bräkne *Adress:* Svängsta.

Socken: Asarums *Berättat av:*

Uppteckningsår: *Född år* 1860 *i* Björnamåla, Asarum

Dess förste Disponent och verklige arbetschef var emellertid en Engelsman " Hunter" Som vid sin död donerade en summa till socknens fattiga. Räntan på denna så kallade " Huntersfonden " utdelas ännu varje år!

Av andra industriella verk kan nämnas: Den vid en av Mieåns högsta forsar, vid medio av 1700 talet anlagda " Kopparhammaren " Granefors i Froarps bys dåvarande utmark. Dessutom uppstod ,samtidigt med det nyss nämnda: Ett " Cigoriabruk " i en stor gråstens byggnad, belägen vid Mieåns strand i/2 kilometer norr om Karlshamn. Denna fabrik som förutsatte inhemsk odling af Cigoriaplantan visade sig icke motsvara förväntningarna, varför dess rörelse snart nedlades. Dess massiva fabriksbyggnad har under sednare tid användts både såsom ångkvarn och Snickerifabrik. Ett oblitt öde har följt anläggningen från första början. De gamle sade: " Att huset byggdes på en plats der Elvorna hade sin festplats. Och derför kunde det aldrig bli nån tur med det ". (Detta yttrande var gammalt i min barndom och har märkvärdigt nog visat sig sannfärdigt)

Av andra industrier fanns i äldre tid, endast kvarnar och såg-

Skriv endast på denna sida!

A.-B. GRAHNS BOKTR., LUND

ACC. N:R. M. 8475:46.

LUNDS UNIV. FOLKMINNES-ARKIV

Landskap: Blekinge *Upptecknat av:* August Holmberg

Härad: Bräkne *Adress:* Svängsta.

Socken: Asarums *Berättat av:*

Uppteckningsår: *Född år* 1860 *i* Björnamåla, Asarum

– verk . Dessa som i våra dagar endast finnas vid de större strömmarne byggdes i äldre tid vid bäckar som nu ha en relativ liten vattenmängd. " Folket säger: Det fanns mera vatten förr än nu " ! Detta är endast skenbart! Under min levnad har jag iaktagit att våta perioder på 6 a 8 år har omvexlat med lika långa perioder torkår, då till och med gamla, väl rotade björkar vissnat. I verkligheten föll icke mera nederbörd förr än nu Saken är bara dän att, såsom förut omtalats inga kärr eller sjöar voro utdikade! Derigenom fanns överallt vattenreservoarer som höll vattnet kvar till långt fram på somrarne, lemnande drivkraft till de små primitiva anläggningarne. Ett ex: härpå finnes ännu i behåll inom socknen! Fastän byggt under sista tiden är det baserat på samma grundide: " Vattnets jemna fördelning " !

I Björnamåla har Hr Pettersson, vid den lilla bäcken frå Elmtasjön uppfört sågverk, kvarn och Elektrisk motor som förser gården med ljse året rundt. Turbinen som driver det hela är icke större än en "Stormhatt"! Men den stora, ännu ej odlade Porsmaden utgör en förträfflig hålldam för den lilla bäckens vattenmängd.

Skriv endast på denna sida!

A.-B. GRAHNS BOKTR., LUND

ACC. N:R. M. 8475:47.

LUNDS UNIV. FOLKMINNES-ARKIV

Landskap: Blekinge *Upptecknat av:* August Holmberg

Härad: Bräkne *Adress:* Svängsta.

Socken: Asarums *Berättat av:*

Uppteckningsår: *Född år* 1860 *i* Björnamåla, Asarum

Av de gamle kvarnarne funnos tvenne slag: Hjulkvarnar och Skvaltkvarnar. De förra som hade ett stort vattenhjul med horisontalt liggande axel hörde hemma vid åarne och de större vattendragen. Dessa ha de ett större hugghjul inne på axeln som verkade på " lyktan " eller långjernet som i sin tur verkade på överstenen. På grund av utvexlingen hade en sådan kvarn större hastighet, hvilket åter hade till följd, snabbare förmalning = (större arbetsprodukt) = bättre ekonomisk utvinning!

Helt annorlunda såg Skvaltkvarnen ut. Här hade axeln eller hjulstocken vertikal ställning och vilade med sin nedra ända i den så kallade Lyftbron = En horisontalt liggande stock fast med gångjern eller sprint i botten med ena ändan. Den andra ändan var försedd med en stång som gick upp genom golvet, der den medelst en kil kunde höjas eller sänkas. Detta arrangemang var nödvändigt, alldenstund hjulaxelns öfra ända verkade direkt på kvarnstenen. Skoflarne sutto snett infällda i axelns nedra tjockare ända, för att bättre kunna fånga vattnet från rännan som borde ha minst 30 graders lutning. Förmalningen å dessa kvarnar var obetydlig. 1 skäppa råg pr

Skriv endast på denna sida!

A.-B. GRAHNS BOKTR., LUND

ACC. N:R M 8475:48.

Landskap: Blekinge *Upptecknat av:* August Holmberg

Härad: Bräkne *Adress:* Svängsta.

Socken: Asarums *Berättat av:*

Uppteckningsår: *Född år* 1860 *i* Björnamåla, Asarum

LUNDS UNIV. FOLKMINNES-ARKIV

förmiddag var det vanliga. Alldenstund kvarnen vanligen fick sköta sig sjelv, inträffade ofta missöden, kom händelsevis en stor gren eller trätopp flytande med strömmen in i hjulet, stannade hela maskinen. Förekomsten av dessa många småkvarnar, tarvar sin förklaring! Under Danska tiden voro alla större kvarnar skattlagda, men skvaltkvarnarne fick bonden fritt använda. Men efter 1658 blev annat ljud i skällan! Nu skulle även dessa skattläggas. Men fastän det var någorlunda lätt för " länsman " att hålla reda på dessa när de lågo vid de större strömmarne der åtminstone ridstigar fanns, föll detta sig svårare när bonden anlade sådana vid småbäckarne långt från vägar och stigar. Och faktiskt är att varken Bräkne eller Listers härads tingsprotokoll eger uppgift på ens hälften av alla de småkvarnar som funnos i bruk i min barndom på 1860 talet. Och likadant förhöll det sig med de många små husbehofs-sågarne. Hur det sedan kunde gå för sig att framskaffa virket till avsättningsorten utan länsmans ingripande, tillhör en annan historia! Förutom förutnämnda fanns endast Ångbrännerier, hvilka uppstodo som svampar ur jorden något efter husbehofsbränningens afskaffande.

Skriv endast på denna sida!

A.-B. GRAHNS BOKTR., LUND

ACC. N:R. A 8475:49

LUNDS UNIV. FOLKMINNES-ARKIV

Landskap: Blekinge *Upptecknat av:* August Holmberg

Härad: Bräkne *Adress:* Svängsta.

Socken: Asarum *Berättat av:*

Uppteckningsår: *Född år* 1860 *i* Björnamåla, Asarum

Sådana förekommo inom socken i stort antal, för övrigt var folket för sin utkomst hänvisad till jordbruket och skogsarbeten. Hvar och en hade sin jordbit hvarur man hemtade sin bergning, ännu existerade endast sjelvhushåll. Förvärfshushållet tog först sin början i och med industriens införande på slutet av 1870 talet, samt tiden derefter.

Levnadssätt.

I vardag levdes ett torftigt liv med total avsaknad av allt vad vi nu anser tillhöra en levnadsstandard. Ända fram på 1860 talet brukades rovor lika mycket som potater till mat, särskildt till kvällsmålen hade man " Kladdarovor " = En rätt som liknande potatesmos, fastän lösare och mera vattnig. Brödet bakades i regel av hälften vårråg och hälften Kornmjöl. Detta sednare nyttjades av allmogen till mat och bakverk istället för vetemjöl ända fram på slutet av 1870 talet. Helgryn och krossgryn framställda av korn, maldes vid de flesta kvarnar som härför voro försedda med härtill lämpliga grynverk. Fläsk och kött saltades och hängdes sedan på tork på vinden

Skriv endast på denna sida!

A.-B. GRAHNS BOKTR., LUND

ACC. N:R. M. 8475:50.

LUNDS UNIV. FOLKMINNES-ARKIV

Landskap: Blekinge *Upptecknat av:* August Holmberg

Härad: Bräkne *Adress:* Svängsta.

Socken: Asarums *Berättat av:*

Uppteckningsår: *Född år* 1860 *i* Björnamåla, Asarum

samt användes till torrsogel. När fläsket länge hängt på tork blev det härsket och antog då en gulbrun färg. Köttet blev med tiden så hårdt att man kunnat skjuta hål igenom en 4 tums vägg med detsamma. Brödet blev ofta mögligt så att möglet rök ut ur munnen som små eruptiva urladdningar. Men om någon gjorde anmärkning på sådan kost hade detta ansetts såsom höjden av oförskämdhet. Man nöjde sig med vad som fanns, och tackade Gud för maten på gammalt hederligt sätt! Kaffe förekom icke i vardagslag förrän fram på 1870 talet. Förut köptes av allmogen sådant endast till Julen. (fjerndel kaffe = något mer än 1 hekto) 1 fjerndel kaksocker (Toppsocker fanns ej då) samt 1 Cigoria, till hela Julen. När detta användts, skurades kitteln och hängdes på sin krok i kökshörnan till Påsk då en sådan storranson vankades på nytt, sällan bestods kaffe vid Pingst och Midsommar. Längre fram fann man på att koka kaffe av korn eller råg som rostades och Maldes på ett papper medelst en butelj som med kraft rullades över fram och åter. Sedan kom Mostaren och sist Kaffekvarnen. Hembrygt dricka förekom vid varje Jul och ofta även under skördetiden, samt bränvin framförallt!

Skriv endast på denna sida!

A.-B. GRAHNS BOKTR., LUND

ACC. NR. M 8475:51.

LUNDS UNIV. FOLKMINNES-ARKIV

Landskap: Blekinge *Upptecknat av:* August Holmberg

Härad: Bräkne *Adress:* Svängsta.

Socken: Asarums *Berättat av:*

Uppteckningsår: *Född år* 1860 *i* Björnamåla, Asarum

Folkbildningen.

Denna stod på en mycket låg ståndpunkt! Barnens undervisning ålåg mor i huset så att den lilla smulan andelig kultur som folket hade var till alla delar ett verk av kvinnans omtanke. Männen snarare förråade och fördervade anlagen hos det uppväxande slägtet. Arbeta fingo ungdomarne tidigt lära sig. Men läsning skrivning och räkning ansågs överflödigt. Under sådana förhållanden förstå vi att kvinsen som skulle meddela barnen undervisning sjelva befunno sig på ett ganska lågt stadium ifråga om kunskapen. Undervisning kan vi i alla fall ej tala om ty läskunnigheten " pryglades " in! Såhär gick det till: De tillfällen då Mor i huset var sysselsatt vid spinnrock eller stickning ställdes en stol eller pall vid sidan av henne på vilken en bastant käpp eller vedknippel placerades! sällan björkris, vid sidan av stolen stod barnet som skulle lära stava, och hurdan detta för övrigt var så nog var det jemmer och snyftningar i långa banor vid dessa tillfällen. För att få annat ljud än bara U-U-U behöfdes i regel ett par bastanta slängar såsom för-

Skriv endast på denna sida!

A.-B. GRAHNS BOKTR., LUND

ACC. N:R M. 8475:52.

LUNDS UNIV. FOLKMINNES-ARKIV

Landskap: Blekinge *Upptecknat av:* August Holmberg

Härad: Bräkne *Adress:* Svängsta.

Socken: Asarums *Berättat av:*

Uppteckningsår: *Född år* 1860 *i* Björnamåla, Asarum

– sta uppmuntran och sedan upprepades detta nästan för varje bokstav. Var det nu så att käringen spann " skäcktefall " = (sämsta affallet av linet) så var detta ämne skört av naturen, så att detta arbete kunde reta galla på även den tålmodigaste. Och i regel fick barnet umgälla detta. Folket var i allmänhet bastant och det vore synd att säga annat än att undervisningen tillhörde det bastanta slaget. Var barnet spjuveraktigt lagade det så, att det med foten makade stolen allt längre bort och skulle då i en hast mor sträcka sig för långt för att räcka käppen hände ibland att hon tog överbalans, men då gjorde barnet bäst att ögonflux rusa på dörren!

Men skämt åsido: Genom alla århundraden ända till skollagen på 1840 talet, som stadgade att inom varje församling skulle finnas minst en skola. Står ungdomen i stor och ovärderlig tacksamhetsskuld till Sveriges kvinnor för det mått av vetande som de erhöllo. Låt vara att den bokliga kunskapen blev ytterst bristfällig Men daningen av barnasinnet, att lära skillnaden på gott och ont Att bli en rättskaffens menniska och en pligttrogen medborgare i samhället var i de flesta fall kvinnornas verk. Jag lärde i min

Skriv endast på denna sida!

A.-B. GRAHNS BOKTR., LUND

ACC. N:R. M. 8475:53.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Landskap: Blekinge *Upptecknat av:* August Holmberg

Härad: Bräkne *Adress:* Svängsta.

Socken: Asarums *Berättat av:*

Uppteckningsår: *Född år* 1860 *i* Björnamåla, Asarum

barndom känna till många mödrar som ej kunde betecknas för annat än mycket undermåliga men dock försökt lära sina barn rätt och sanning så långt deras lilla förstånd tillåtet det samt känt smärta och bedrövelse över deras felsteg och dåliga gerningar.

Skollärarnes föregångare.

I mina fäders tid, och ända fram på 1860 talet förekom i långt avlägsna bygder så kallade Byskolmästare som mot ett arvode av 6 skilling pr barn och vecka, meddelade undervisning i läsning och någon gång i skrivning. Sällan var denne sjelv så lärd att han kunde ge lektioner i räkning. Håkan Knapp en f.d. relegerad student uppehöll sig inom Ringamåla och var väl den lärdaste. Han skrev A. B.C. förskrifter i såväl stora som lilla a.b.c. för 6 sk: stycket, av vilka ännu finnas kvar ett och annat exemplar. Pihl en f.d. Marinsoldat, uppehöll sig i Asarums skogsbygd samt Hellaryds och Årryds skogstrakter men kunde ej undervisa i annat än läsning. han lefde till slutet av 1860 talet så att så att jag sjelv såg honom flera

ACC. N:R M. 8475:54.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Landskap: Blekinge *Upptecknat av:* August Holmberg

Härad: Bräkne *Adress:* Svängsta.

Socken: Asarums *Berättat av:*

Uppteckningsår: *Född år* 1860 *i* Björnamåla, Asarum

gånger. Han tog gerna en sup och bekräftade gerna sitt tal med ett säreget kraftuttryck " Meskänkane ", men ingen annan svordom. Sandberg en f.d. gesäll uppehöll sig i Mörrums skogsbygd, kunde både läsa och skriva men ej räkna, men svor och söp som en borstbindare. Eftersom han var ofärdig i ena foten slavsade han i gåendet varför barnen kallade honom " Smäckfot " för sitt sävliga sätt kallades han " Sabbe " .

En gång hörde han en av sina disciplar säga smäckfot. Sandberg tog pojken i örat och yttrade: " Att du säger sabbe bryr jag mig inte om Men sär du smäckfot en gång till , så Djevlari smäcker jag de skall du få se! Även denna person lärde jag personligen känna till.

Visserligen voro dessa skolmästares kunskaper obetydliga (Knapp undantagen) och deras personliga uppträdande långt ifrån mönstergillt men något var ändå bättre än intet. Jag som under våra ströftåg lärde känna flera sådana och även kom i tillfälle att få åhöra deras lektioner i stugorna måste ge dem det berömmet att de togo sitt kall med allvar, under undervisningarne. Deremellan fick det

A.-B. GRAHNS BOKTR., LUND

ACC. N:R. M. 8475:55

LUNDS UNIV. FOLKMINNES-ARKIV

Landskap: Blekinge *Upptecknat av:* August Holmberg

Härad: Bräkne *Adress:* Svängsta.

Socken: Asarums *Berättat av:*

Uppteckningsår: *Född år* 1860 *i* Björnamåla, Asarum

ju vara som det kunde. Det var minsann inte gott hålla ordning på en del elaka slynglar som kund vara 17 a 18 år gamla samt stora och starka så att om det gällt fysisk kraft hade läraren inte haft mycket att säga till om. Detta fick även våra första från Seminariet utgångna lärare sorgligt nog erfara. Sålunda blev Lundén (min lärare) flera gånger utsatt för våld av f.d. skolpojkar, efter vad han sjelf berättade för mig då jag efter min konfirmation då och då besökte honom.

På 1860 talets slut fanns inom Asarum, som då även utgjordes av Ringamåla 4 lärare med flera rotar så att skolorna voro ambulerande. Svenson lärde i Asarum. Han var far till Biskop Stadener. Lundén hade Hokadahl Ringamåla och Dannemarks rotar. Sellergren hade Gungvala och Möllegårdens rotar och Rydén (Far till politikern Värner Rydén) hade Högaböke och Härnäs rotar.

Vägen till skolorna var lång för barnen, ofta över halfmilen. Undervisningen började i regel kl 8 f.m. och höll på till 6 e.m. Om vintren blott sålänge dagen räckte Sedan var det till att traska hem med träsko på fötterna i mörkret stundom i snö på obanade gång-

Skriv endast på denna sida!

A.-B. GRAHNS BOKTR., LUND

ACC. N:R. L. 8475:56

LUNDS UNIV. FOLKMINNES-ARKIV

Landskap: Blekinge *Upptecknat av:* August Holmberg

Härad: Bräkne *Adress:* Svängsta.

Socken: Asarums *Berättat av:*

Uppteckningsår: *Född år* 1860 *i* Björnamåla, Asarum

-stigar när snön gick upp till armarne. I förstugan skulle vi ta utav träskorna och der uppstod alltid ett öronbedövande slammer när 90 till 100 barn skulle klamra med att få på sig dessa visserligen klumpiga men varma och präktiga skodeo. Matkorgarne ställde vi i vråer på golvet vid kakelugnen. sopning och städning ålåg barnen likaså skurning 2 a 3 ggr varje termin Vi pojkar bar vatten och skrubbade det värsta med björkkvastarne flickorna torkade och efterputsade. Muntert och roligt var det, någon kunde ibland sätta en rova så att det skvatt i smörjan.

Skrivning och räkning gjordes på griffeltavlor Endast de bäste fick skriva på papper. För att putsa griffeltavlan hade vi en hartass, fastbunden vid tavlan med ett 30 cm långt snöre. Svebelii katekes och Barths Biblisk historia upptog mesta tiden Högermans Sv: historia och d^{s} Geografi förekom 2gg i veckan Till innanläsning användes Nya testamentet. Psalmboken och omvexlande med Berlins stora Naturlära. Först i slutet av 1870 talet kom Folkskolans Läsebok. Hvarje söndag under terminen fick vi lära ett psalmvers utantill. Mellan terminerna hade vi repititionsför[illegible]för var 14 dag och då fick

Skriv endast på denna sida!

A.-B. GRAHNS BOKTR., LUND

ACC. N:R. M. 8475:57.

LUNDS UNIV. FOLKMINNES-ARKIV

Landskap: Blekinge *Upptecknat av:* August Holmberg

Härad: Bräkne *Adress:* Svängsta.

Socken: Asarums *Berättat av:*

Uppteckningsår: *Född år* 1860 *i* Björnamåla, Asarum

vi lära en hel psalm varje gång.

Skrivning förekom varannan dag, räkning likaså, båda ämnen endast med de bäst försigkomna barnen. Endast de bäst utvecklade fick lära Bråk och Regula De Tre de öfriga undervisades endast i de 4 enkla räknesätten. Multiplikationstabellen blev för de flesta ett oöverkomligt hinder, så enkel den är. Det förstås av sig sjelv att varje dag i skolan började och slutade med lång bön och sång stundom en hel psalm. Geologi. Botanik. Verldarnes uppkomst och utveckling hörde vi aldrig ens nämnas. Om vi då skulle gjordt reda för ett sådant ord hade vi stått stumma hur slammeraktiga vi än voro, ibland under lektionerna så pass att Lundén med linialen eller käppen i hand gick fram som en skördeman ibland oss utdelande slängar till höger och vänster!

För övrigt voro våra första lärare måna om oss som om vi allesamman varit deras barn trots all den olydnad som visades dem. De fingo dålig tack av de flesta skolbarnen. Det var med vemod och beklämning jag längre fram vid 25 a 30 års åldern hörde min gamle vördade lärare beklaga sig över den otack för all sin nedlagda möda han fick erfara han förtjente inte detta.

Kort sammandrag av Aug. Holmberg.

Skriv endast på denna sida!

A.-B. GRAHNS BOKTR., LUND

ACC. N:R M. 8475:39.

LUNDS UNIV. FOLKMINNES-ARKIV

Landskap: Blekinge *Upptecknat av:* August Holmberg

Härad: Bräkne *Adress:* Svängsta.

Socken: Asarums *Berättat av:*

Uppteckningsår: *Född år* 1860 *i* Björnamåla, Asarum

Vest - Norr till Ost. Denna bergart börjar i Sternö där bearbetas och utskeppas såsom " Råblock " = (oarbetade) och kallas " Blåberg ". Fyndigheten fortsätter under bottnen av Miåns utlopp Men går i dagen i väldiga pallar i Hästhagen strax intill Carlshamns östra bebyggda område och fortsätter N till O upp igenom hela Bleking och långt upp åt Småland visande mäktiga partier här och där genom hela landskapet.

Obs: Svart granit förekommer på ett ställe i mindre parti i Bromåla - Mörrums s.n strax vester om sockengränsen vester om Svängsta. Nästa stora förekomst finnes i " Gylsboda " (Norra Skåne) Der den under många år bearbetats. I Holje byggdes ett stensliperi på 1880 talet för svart granit. Detta är numera nedlagt. Några större bergsträckningar förekomma icke inom socknen. Störst är den långa bergås som börjar strax söder om Åsnen, följande Mörrumsåns östra sida ända ut till Svängsta der det slutar med en brant häll, strax intill Mariebergs herrgård, kallad"Bruaberget".

Skriv endast på denna sida!

A.-B. GRAHNS BOKTR., LUND